Digitized by Google

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE

COFFEE POTUS USU NOXIO,

Quam,

AUSPICE DEO PROPITIO,
Et Conſenſu atque Auctoritate Gratioſæ Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
PRÆSIDE

DN. D. MICHAELE ALBERTI,

SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB. CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFESSORE PUBL. ORDIN. ACAD. NAT. CUR. COLLEGA, SOCIET. REG. BORUSS. SCIENT. SODALI, ETC.
DECANO SUO SPECTATISSIMO,
Domino Patrono, Præceptore ac Promotore ſuo omni bonoris cultu proſequendo,
PRO GRADU DOCTORIS,
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,
HORIS LOCOQVE CONSVETIS,
ANNO MDCCXXX. D. MAJ.
Publicæ ac placidæ eruditorum ventilationi ſubjiciet
RESPONDENS

JOH. NICOLAUS GRIMMANN,

OTTERNDORFFIO-HADELENSIS,

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

Digitized by Google

Digitized by Google

PROOEMIUM.

I juxta *Galenum in Isagog. & arte medicinali cap. 2.* Medicina *Scientia* est *salubrium, insalubrium & neutrorum*, ita maxime interest, quo rerum naturalium justa relatio ad corpus humanum rite instituatur, perite connectatur, congrue demonstretur & circumspecte applicetur, ut inde illarum salubritas & insalubritas certius emineat : ad quam indagationem neque sola experientia, neque nuda ratio, sed utraque in justo nexu, satisfacit; unde etiam illa Medicinæ definitio veritati consona existit, quam *Rod. a Castro in Medico Politico Lib. 1. c. 2. p. 4.* profert : *quod sit ars cum ratione & experientia faciendæ conservandæque sanitatis :* inde laudabilis Medicorum solertia & occupatio inclaruit, quod modo aëris, climatum, regionum, locorum, modo alimentorum & potulentorum, modo medica-

mentorum ſalubritatem exploraverint: quam ob rem in hoc ſtudio præcipue veteres Medici laudem merentur, ſiquidem Hippocr. utpote anteſignanus in *Libr. de aerib. loc. & aqv.* eundem ſcopum habuit; in poſteritate vero alii præc. circa cibi & potus examen innotuere, e quibus modo reminiſcimur *Johannis Philippi de Lignanime, qui de unoquoque potu & cibo utili & nocivo* egit, cui ſociamus *Balthaſ. Piſanelli*, qui *eſculentorum potulentorumque ſalubritatem* inquiſivit, nec non *Franciſ. Schaccium*, qui *de Potu Salubri* diſſeruit: neque tantum aſſidui rerum naturalium Scrutatores Potus ordinarii ſalubritatem inquiſiverunt, ſed & aliorum potulentorum, qui cum temporis tractu in uſum venerant, ſalubrem adhibendi modum indagarunt: hinc *Bontekoe* cum elogiis ſuis, de Potu herbæ Theæ, Fabarum Coffee, & Choccoladæ eminuit; in hoc tamen ſtudio ſæpe illud *Caſſiodori* valet *Libr. div. Lection. cap. XI. Sunt nonnulli, qui putant eſſe laudabile, ſi quid contra antiquos ſapiant & aliquid novi inveniant*: unde non modo ſecundum *Plinium Lib. 8. ep. 18. Aures hominum novitate lætantur*, ſed & gula cum ſapore novitatem affectat; hinc plane nidos avium, ſtercore conditos, ex india orientali evectos, appetit, aut novum potum amplectitur, nares nova ſuaveolentia olea expectant, & juxta *Plinium Lib. 8. c. 16.* hiſt. nat. *Africa ſemper aliquid novi afferre* debet: ob id etiam *Bartholinus Cent. 3. Ep. 50. p. 209.* querimoniam ſuam effundit, quando exclamat: *plura in antiquorum ſcriptis latent, quæ negliguntur, quia a paucis veteres leguntur, quod dolendum, quippe multi hoc ſeculo curioſi eſſe volunt, rerum*

rerum novarum cupidi, pauci eruditi; ob id novitatis ſtudium multos a ſimplicitate & ſalubritate rerum invenienda ſeducit: quid quod illud etiam ſatis frequenter accidit, quod *Anaxandrites ap. Athenæum Dipnoſophiſt. Lib. 5. c. 57.* elocutus: *ſpargere in vulgus decet, quicquid novitatem quandam habere cernitur;* quare non ſemper obſervatur, an potus quidam ſit ſalubris, modo novitatem ſapiat: in mentem hoc loco incidit familiaris & hodiernis moribus uſitatus potus *Decocti Coffee*, qui jam ditiorum & celebratiorum domo emigravit, & populi ac vulgi gulam ac ambitioſam luxuriem demulcet; quare crepida & modulus ſutori, acus, forfex & ferramentum ſartori, rota carrucario, pellis pellioni, textrina textori, pili capillamentario, mactra piſtori, clava Lanioni, fuligo caminario, aſcia fabro lignario, runcina arcularío, incus & malleus fabro ferrario Decoctum Coffee comparare debent, imo quod plus eſt, hodienum hic potus adeo increbuit, ut præter honeſtos homines, etiam meretrices, nebulones & hujus furfuris alii homines eodem potu jutantur: quid quod abuſus, qui cum hoc potu committitur, ita accrevit, ut vel famulæ, quæ pecuaria purgant & ſuibus ac porcis ſerviunt, hoc potu delectentur: *Iſidorus Peluſiota* quidem dicit *Lib. IV. ep. 76. allicendi vim habet, quod non valde familiare eſt:* aſt hic potus non modo in nimiam familiaritatem abiit, ſed & vilioris ſortis homines ita occæcavit, ut cum illius uſu ad honoratiores dignitates ſe æquiparare geſtiant; quam ob rem præſtantiorem ſe eſſe judicat, ſi opifex gladio & capillamento

Digitized by Google

se ornat, ac Decoctum Coffee lambit: & licet *Ovidius Lib. III. de Pont. eleg. 4. v. 51.* afferat: *est quoque cunctarum novitas gratissima rerum*, tamen hic potus, qui posteritati utpote novus arrisit, aliis non gratus, sed valde odiosus existit; hinc avarus diris ac duris verbis eundem prosequitur, ac promiscue illum pessimis denigrat obtrectationibus, ne, quia paulo pretiosior est, illum comparare debeat: interea satis superque constat, in quam eximium abusum hic Potus protractus fuit, sub quo aliorum potulentorum simpliciorum & magis salubrium usus eviluit; extiterunt interim illa tempora, quibus hujus Potus usus absolute fuit incognitus, ubi ignoti nulla etiam fuit cupido, attamen illis etiam temporibus homines aliis salubribus, æque aut plus talibus, haud fuere destituti mediis, quibus sanitati suæ consuluere: neque etiam hodiernis ævis homines firmiori, constantiori & numerosiori pollent sanitate, qui hoc utuntur potu, ut propterea facile quisquam judicare posset, quod tali exotico Potu sine detrimento sanitatis homines carere queant: attamen quia semel hic usus increbuit, insuperque exportatio & consumptio tam immensæ quantitatis harum fabarum alios eximios usus, commerciis affert communibus, ea propter tamen cujuslibet prudentis & de sanitatis suæ vigore solliciti hominis cura esse debet, quo exoticarum talium substantiarum vires & salubritates in nostris regionibus inquirat & indicet, cum haud promiscue subjecta, quæ indiæ incolis salubria sunt, etiam Europæis æque salutifera existant: interea etiam

iam abuſus, aut perverſus uſus non plenarie omnem alicujus rei uſum tollit; ſuffecerit interim illam veritatem agnoviſſe, quod, ſicut olim homines ſine hoc potu vitam & ſanitatem non infirmiorem transegere, ita nunc ſine eodem vivere queant, præcipue dum illæ glorioſæ promiſſiones, quæ de hoc potu decantantur, neque abſolute & omnimode, neque conſtanter ſpei ſatisfaciunt: ne itaque res domeſticæ & indigenæ extraneis & peregrinis poſtponantur, neve res exoticæ, quibus non promiſcue laus ſua derogatur & quas non penitus contemnendas eſſe, *Comelinus in Catalogo Plantarum indigenarum Hollandiæ & Bidloo in diſſert. de re herbaria* probarunt, aut nimium evehantur, aut plane refellantur, eapropter judicioſo diſcrimine opus eſt, ut ſuum cuique tribuamus ac obſervemus: Quemadmodum vero quodlibet ſubjectum & juſto uſui & nocivo abuſui expoſitum eſt, ita præſenti occaſione, dum Specimen Inaugurale in publicum emittere officium noſtrum requirit, hanc Practicam animadverſionem ſelegimus, ut POTUS COFFEE NOXIUM USUM ſignificemus, inſuperque ex oppoſito ſalubrem ejusdem uſum aliis explorandum, agnoſcendum & confirmandum relinquamus: cui inſtituto ut benedictio divina faveat, affulgeatque, eſt quod in hoc acceſſu & initio tractationis præſentis, devotiſſimis precibus flagitamus.

§. I.

§. I.

NE tituli noſtri ſenſus *ſiniſtra* interpretatione invertatur, neve rigoroſe ab illis invehatur, qui *nimium* uſui Potus Coffee patrocinantur, neceſſe erit, ut aliqua monita circa illius *veram* acceptionem præmittamus: *extrema* itaque vitantes, non nimiis & *ſuperfluis* laudibus hujus Potus inhæremus, neque tamen abſolute illum prohibemus, aut *rejicimus*, ſed perſpicua aſſertione indicamus, quod ipſe ſub *certis* circumſtantiis & uſibus nunc *utilis* & ſalubris, nunc noxius & *inſalubris* eſſe queat: hinc pro diverſitate talium circumſtantiarum uni eidemque ſubjecto utilis & inutilis eſſe poteſt: & quoniam non pauci *laudes* hujus Potus declamarunt, ita viciſſim liberum erit recenſere, quando, ubi, qua ratione & quo modo uſurpandi illum, noxam parere queat: nam *diverſus* uſus, diverſum & aliquando perverſum & *ſiniſtrum* prodit effectum: neque quidem de *illo* omnibus manifeſto, *nocivo* ejusdem Potus uſu hîc præcipue loquimur, quando aut ex mala illius *præparatione*, aut a fabis Coffee *corruptis*, *combuſtis*, cum aliis *pravis* materiis mixtis, tale damnum provenit: ſed cum *Elia Camerario in Triga diſſert.* quarum tertia de *uſu & abuſu Potus Thee & Coffee* tractat, confitemur, quod interdum huic etiam potui *nimium* tribuatur; quare homines, *indiſcretim* & *abſolute* elogia ejusdem Potus aſſumentes, ſub ſpe *ſublevandi* ſanitatem, hanc ſæpe magis offendunt, qui illius noxam tunc agnoſcunt, quando ab illius uſu vel *penitus*, vel quoad *frequentiam* abſtinent: hinc illi, qui hujus Potus *virtutes* commendarunt, ſubjectorum

Digitized by Google

tum *qualitates* & *relationes* significare debent, in quibus ipse easdem præstare queat: etenim valde imperfecta est argumentatio, quasi fabæ de Bon Arbore sive Coffee ob principia *oleosa*, *sulphurea* vaporosa, *salina* volatilia & *terrestria alcalina* promiscue *resolventem*, attenuantem, *roborantem*, *aperientem*, *temperantem* &c. efficaciam habeant; siquidem jam uberrimis exemplis comprobatum est, quod, si quidam *utilitates* hujus Potus concelebret, mox alius *obloquatur*, mir will er nicht bekommen, unde plane *contrarias* operationes de eodem recenseat: & sicut omne *nimium* in vitium vertitur, adeoque hujus Potus *larga* ingestio illis etiam *nociva* existit, quibus sub *mediocri* usu *salubris*, ad minimum *tolerabilis* fuisset, ita hoc loco non tantum relationem *quantitatis*, sed etiam & rectius *qualitatis* pro palmario scopo habemus, quoniam *principia* materialia & effectus hujus Potus haud *cuivis* subjecto quadrant, ut propterea in *tota* sua relatione ad *diversa* individua iste *minus* salubris, aut *nocivus* declarari & variis argumentis probari queat: neque tamen illa noxa in sensu *valde restricto* accipienda est, siquidem *parca* neque *crebra* hujus potus ingestio *non facile* noxam parere solet, nisi vel *peculiaris* illius abhorrescentia, vel plane *insueta* ejus assumtio, vel per *idiosyncrasiam* orta *nauseabunda* ejusdem aversatio, vel *singularis* subjectorum *sensibilitas* omnimode, vel *primis* tantum ingestionibus hunc potum *haud* toleret: interea hoc themate de *repetito* & cæteroquin *mediocriter* usurpato hoc potu, utpote *nocivo*, primario respectu succinctam deductionem *medicam* exhibere placet: & quemadmodum *Willisius in Pharmacia ration. Part. II. cap. 5. p. 196. 197.* de Potu Coffee judicat, quod

 que

aut medice, aut otiose à naſtratibus bibatur, ita merito præſenti obſervatione & tractatione addimus, quod aliquando *pernicioſe* uſurpetur; idem author in *Lib. de Medicamentorum operat. Sect. 7. c. 3. p. 203.* de hoc Potu hiſce verbis teſtimonium profert: *facile conſtat, potum hunc communiſſimo licet in uſu, in quibusdam coſibus valde utilem & apprime medicum, in aliis forſan noxium, aut minus ſalutarem exiſtere.* præterea *Mangetus* in *notis* ſuis *Phyſiologiam Potus Cofe* a *Jacobo Sponio* editam, illuſtrantibus, aſſerit: *quamvis Bontekoe mirificas & ferme incredibiles virtutes de Potu Coffe promiſerit, nollem tamen meliorum promiſſionum vadem me offerre, dum multi effectus adhuc ſub ſpe & expectatione hærent, immo non paucis idem potus magis infenſus eſt:* quam ob rem prudentis & *periti* medici officium eſt, quo *juvantium* & *nocentium* rationem juſtam habeat & proferat: non poſſumus non quin *B. Bohnii* verba huc quadrantia allegemus, quæ profert in Tract. *de Officio Medic. duplici Part. I. c. 9. p. 198. 199.* *opportunum hic evit illorum ineptiori temeritati contradicere, qui ſecundum morem Chinenſium, Anglorum, Hiſpanorum, Belgarum & neſcio quarum gentium, Nicotiana & Potu Thee ac Coffee adeo ſtrenue abuuntur, ut niſi his, vel cunctis, vel eorum alteutro, quotidie fruantur, ſingulari præcordiorum anguſtia, ſeu languore ſe corripi ſibi perſuadeant: qualem errorem ac inordinatum rerum illarum appetitum, quem Picæ certum genus mihi appellare liceat, ut colorent, inſignibus & tantum non univerſalibus illa virtutibus medicamentoſis gaudere, hinc ſingulavem ab iis in conſervanda ſanitate ſibi promiſerunt fructum, ſed forſan ſine ratione: ſingulis his concedo ſuas vires, hinc vel illi corporis Idioſyncraſiæ proficuas, ſed non omnibus æque, perinde ac nullum medicamentorum, aut alimentorum medicamentoſorum omnibus ſalubre deprehenditur, ob diverſas, quibus gaudent ſinguli, craſes: neque ſaluberrimum horum, quod forſan alvum laxet, urinam pellat, caput roboret, ſtatus diſcutiat quotidiani uſus evadere ſolet, nec debet, niſi hinc plus damni, quam commodi expectare malis. Et ſi demum experientium conſulas, ejusmodi rerum beſuones deprehendes, haud dicam minus, non magis aliis ſanos &c.*

§. II.

§. II.

Quando itaque *noxium* uſum Potus Coffee indicare placet, tunc hujus propoſiti utilitas variis modis ſe probat, ſiquidem non modo eluceſceret, quod interdum hic Potus *actu ſanis* inſalubris ac *infenſus* ſit, ſed & *ægris* aliquando plus damni & nocumenti, quam ſperati aut promiſſi *emolumenti* afferat: etenim dum a Medico requiritur, ut res certis *individuis ſalubres*, aut inſalubres ſignificet, ut certo ac fundato ſuo judicio conſervationi *ſanitatis* & ſubjugationi *ægrotationis* ſubveniat, ita de communi & ferme plebejo uſu hujus Potus ſolidum judicium ferre debet, an ullo *modo* ac *effectu* alicui *fructuoſus*, an *minus* exiſtat: neque ſufficit *vulgatis* deprædicare laudibus, quod hic Potus *ſanitatem* valde ſublevet, ſed *ex uſu* indicandum erit, quod ipſe hominum *ſanitatem*, *integritatem* & *longævitatem plus* promoverit, ac ipſa *ante* illius uſum receptum conſtituta fuit: quare ipſi medici ab illo *præjudicio* liberi eſſe debent, ne hunc potum tantis extollant laudibus, quia ipſis uſu ſuo aut *acceptus*, aut utilis eſt; quemadmodum ille mos inter homines non infrequens eſt, manifeſto teſtimonio portentoſæ thermarum & acidularum commendationis ab illis perfici ſolitæ, qui de hac Diana magnas uſuras atque opes contraxerant, hinc adhuc illam tam immenſis concelebrant encomiis: idem aliquando cum hoc Potu accidit, ut nonnulli ex *ſuo judicio* & ſua *conſtitutione corporis*, aut relatione uſus Decocti Coffee ad hanc, *alios* æſtiment homines, aſt ſæpiſſime a *veritatis* tramite aberrent: Ex hiſce itaque quantisper liquet, quod præſens tractatio *vulgarem* & *communem uſum* pro neceſſitate & exigentia rerum *reſtringat*, ne

cœca opinio mentes hominum vinculet & corrumpat, quasi hic potus *omnibus* proficuus esse debeat, quia ejus usus *novis quadantenus* applicationibus, inter *Germanos* præcipue selectis & introductis, adscribi potest, de quibus *novitatibus* homines communiter *plus* sperant, quam impetrant: Deinde hæc disquisitio *salubrem* illius Potus usum non modo *prudenter* & *perite* discernit, insuperque ansam ministrat, quomodo illius deprædicatæ *virtutes* accipiendæ & in sensu non *absoluto*, sed *relativo* agnoscendæ & conciliandæ, quid quod *justis* talibus *applicationibus* & salutaribus *operationibus* confirmandæ sint, ut non penitus hujus Potus usum *abrogare* & commemoratas laudes rejicere quisquam debeat: tanto magis præsenti labore manifeste *insalubris Abusus*, qui non raro cum hoc Potu committitur, tollitur & *periculosi* inde metuendi effectus intercipiuntur, siquidem aliquando homines eidem ita *adsuescunt*, ut sine eodem vivere ferme nequeant, adeo ut si eodem *aliquandiu* careant, *male* inde habeant, si vero *consueto* more & modo eodem utuntur, iterum *ægrius* se habeant; qui abusus itaque pro tuenda sanitate magno studio vitandus est: Quod vero usum & commendationem hujus Potus in variis morbis attinet, dum eidem virtus *antiscorbutica*, *antivenerea*, contra *acrimoniam sanguinis*, contra morbos *bilioſos*, ad *Spiritus* roborandos, ad *somnum* arcendum, adversus *Spasmos* &c. &c. &c. adscribitur, tunc *aliquo modo* præsens tractatio significabit, in quibus *subjectis* & *casibus* tales effectus medicamentosi vel *plus*, vel *minus* expectandi sint: ita enim vel ex ipso Medicorum testimonio constat, quod in variis casibus ille potus prædictos effectus *minime* exserat; quare quan-

quando *Ammannus in Manuduct. ad Mater. Med. cap. 7. §. 2.* de eodem teſtatur, quod *peculiarem virtutem antibypnoticam obtineat*, id quod *Williſius Pharm. ration. Part. I. Sect. 7. cap. 3. p. 202. ſeq.* portentoſa ætiologia probare ſatagit, tunc *experientia* creberrima docet, quod multi homines *utriusque ſexus* a potu Coffee *inſomnes* & *turbulentas* obtineant noctes: aliqui pro Spiritibus *confortandis* eodem utuntur, multi tamen ob illius uſum in *torporem*, languorem & *tremorem* membrorum incidunt: aliqui eodem potu utuntur contra *debilitatem ventriculi*, ad facilitandam *concoctionem*, ad arcendam *flatulentiam* &c. vid. *Riedlin. Curat. Med. Cent. X. p. 661. contraria* vero adſertione ſcribit *Bohnius l. c. p. 200. ſeq. Frequentius incidi in ejusmodi Coffee potatorum conſortia, quæ illius decocto intercalabant vinum creticum ſimileve genero-ſum, aquam Cinnamomi v. g. ſpirituoſam, aut utrumque; quærenti cur ita agerent, reſponſum ferebant, fieri hoc quo cruditates Coffee temperent ac ſolvant: Ergo cruditates magno conatu & appetentia colligebant, ut hac per hauſtus generoſiores detergerent*: pergit porro idem author: *aliquantulum penes hos* (videl. Coffee potatores) *commoratus, en phiola aqua aurantiorum ardente repleta advolat, quam pariter exhauriebant, & ſtratum ſuper ſtratum, cum liquoribus antecedaneis artificioſe ſatis formabant: ſubridenti & cur etiam hoc facerent, roganti uno ore cunctli reſpondebant, quo a Coffee diluto laxato ſeu debilitato ſtomacho per potum hunc ſpirituoſum opportune ſuccurrerent*: obſignat denique hunc elenchum, dictione hac arguta: *Sic in circulum redit, ac volvitur valetudo, & ut peſſime vivamus, medice vivimus.* Alii hunc potum commendant ad levandum Caput, ad Cephalaſgiam, vertiginem &c. *Williſius* vero contra *l. c. p. 204.* indicat: *obſervavi multos ſpirituum copia haud ſatis præditos, ac inſuper Cephalalgiæ, vertigini, palpitationi cordis, artuum tremori, aut ſtupori obnoxios, a potu Coffee illico deterius habuiſſe, quoad iſtos affectus & ſtatim in to-*

eo corpore languorem perſenſiſſe: præſens itaque noſtra tractatio manuductionem ſuppeditat, ut diſcernere diſcamus in *quibus* ſubjectis *ſalubres* operationes ab hoc potu expectari & promitti haud queant.

§. III.

In explicatione *nocivi* & inſalubris uſus potus Coffee primo *generalia* monita ſubminiſtrare placet, deinde juxta *præcipuum* thematis noſtri reſpectum, *ſpeciales* quasdam animadverſiones proponere & commendare lubet: *Generatim* itaque de hujus potus *efficacia* ſciendum, quod *oleoſo-ſulphureo vaporoſo* ſuo principio *copioſo* & *volatili*, in guſtum & olfactum cadente, humores *valde* commoveat, & quidem ſanguinem *fluidum* & *floridum* admodum *expandat* & turgefaciat; quare ſubjecta de *Sanguineo* & *Cholerico* temperamento *eminenter* participantia, poſt *mediocrem* hujus Potus ingeſtionem *Pulſum magnum, plenum, potentem* & *activum*, nec non magnum obtinent *calorem:* in Subjectis *carnoſi* & poroſi habitus corporis mox alacrem & promptum infert *ſudorem;* in aliis quibus *vaſa* ſanguifera *majora* ſunt, hæc magis *inflat* & tumefacit & in corporibus *ſtrictioribus* ac ſiccioribus in iisdem vaſis *oppletivum* ſenſum cauſatur, de quo adſerunt, quod ſanguis fortius & intenſius *ebulliat*, das Blut walle in Adern: hinc poſt hujus Potus ingeſtionem ſanguis ex *inciſa vena* paulo facilius & *vegetius* profilit: in ſubjectis, quibus ſanguis *ſpiſſior* eſt, moleſtam & cum *anguſtatione* conjunctam *inturgeſcentiam* ſanguinis cauſatur: deinde principiis ſuis *ſalinis*, in ſimilem *volatilitatem* pronis, hunc *turgefacientem* effectum ſublevat & *auget*, quæ *utraque* principia, ſulphurea & ſalina videlicet, tam in *humores*

mores, quam ſenſibiles *nerveas* partes *valde activo* exiſtunt, quarum utrarumque partium *motum incitant* & augent, quamvis ſub *certis* qualitatibus & in diſtinctis *ſubjectis* hoc motuum augmento alios *connexos* motus & effectus *contraria* cauſandi ratione *impediant*, turbent & opprimant; quare humorum *ſtagnationes*, organorum *infarctus*, *ſpiſſioris* partis maſſæ ſanguineæ alicubi adhærescentiam, coaleſcentiam & congrumeſcentiam, adeoque *concrementa* præternaturalia *deformia*, aut plane *perniciosa* cauſentur; vel interdum nimia partium inflatione & *diſtenſione*, atoniam, torporem & *laxitatem* iisdem conciliant, ut ex præcedenti motuum incremento & augmento nunc in certis locis motus *defectus* & *decrementum* oriatur: quando itaque hæc principia *congruam* corporis conſtitutionem attingunt, in qua fluidæ partes non *nimis tenues*, neve nimis *craſſæ*, ſed temperatæ, *ſolidæ* vero ſive *fibroſæ*, non nimis *rigidæ* & tenſæ, neve tamen *nimis* flexiles & mobiles ſunt, ſed *mediocri* qualitate gaudent, tunc in iisdem effectus *præſtantior* magisque *ſalubris* excitatur; nec non ubi in fibris *motricibus* aliqualis *ordinaria laxitas* adeſt, tunc in hoc ſtatu *conveniens* hujus Potus uſus, haſce fibras quadantenus *allicit* & ad paulo *vegetiorem* motum excitat; qui effectus licet prædicto *contrarius* ſit, tamen ſub *aliis* plane circumſtantiis & requiſitis contingit: Porro fabæ Coffee non paucam *mucilaginoſam* & copioſam *terreſtrem* continent ſubſtantiam, quæ *incraſſantem*, *deobſtruentem* & *exſiccantem* efficaciam exſerit; quare *ſubtiles* partes, quas *proxime* afficit, *involvit* & in *conſiſtentiam* quandam tranſfert, ob id *bilem* aliquando velut *abſorbet* & incraſſat, quandoque etiam *ſanguinis* maſſam inſpiſſat & effectu ſuo,

quo

quo omnia *tosta* & ustulata pollent subjecta *adstrictorio*, excretionem *alvinam*, imo non raro *urinæ*, coercet & *retinet*, subinde tamen cum reliquis suis principiis sanguinem *intensius* commovet, indeque facile *contrarios*, minusve salutares producit effectus: etenim decoctum Coffee suo *colore*, *consistentia* & post factam *evaporationem*, notabilem copiam *terrestris* hujus substantiæ prodit, quæ dum *primis regionibus* & Massæ sanguineæ insinuatur & *intermiscetur*, ante nominatos effectus iisdem facilius & certius conciliat: & tale *extractum*, ex Decocto Coffee paratum *adstrictoriam* suam vim facile in *alia* applicatione probat, quando *relaxatas* gingivas *obfirmat*, aut alvum obstruit: quo *major* itaque copia singulorum horum principiorum ingeritur, eo *major* gradus prædictorum *effectuum* inde expectari & obtineri potest; qui vero effectus in *diversis* subjectis non modo valde discrepant & sibi velut renituntur, sed & subinde *perversis* minusque salubribus *consecutionibus* ansam præbent: unde facile liquet, quod non *quilibet modus* usurpandi hunc potum, neque quælibet individuorum *constitutio corporis* congruam relationem habeat: Si denique consideramus *reliquas* in hoc potu annotandas qualitates, veluti *vehiculum* vulgare *aqueum*, tunc hoc quidem satis *humectat diluitque*, ast vero etiam *id* efficit, ut humores jam sufficienter *tenues* & fluidos præter prædicta *sulphureo-salina* principia magis *rarefaciat* & turgefaciat, subinde partibus *sensibilibus* eadem citius & *intimius* insinuet, eoque ipso in hisce *alterationes* minus competentes excitet; quod vero *calorem* conjunctum attinet, tunc & hic pro *augmento* motus partium *fluidarum* & majori ac *largiori* harum resolutione concilianda, militat, quam

quam ob rem perinde *Subjecta* & *circumſtantiæ* prudenter conciliari & applicari debent, an ſine detrimento & præjudicio tales effectus phyſicos commode perferre queant.

§. IV.

Quod vero nunc attinet ſiniſtros & *nocivos* hujus Potus uſus & effectus *in genere* annotandos, tunc *inimicus* ipſe eſt, quando in *nimia* quantitate ingeritur, ubi pro diverſitate *perſonarum, ætatis, ſexus, temperamenti, virium, diætæ, vitæ generis* &c. varias alterationes cauſatur; præcipue *ventriculum* debilitat, *concoctionem* & *appetitum* lædit, *alvi* liberum & *juſtum* ſucceſſum turbat, *glandulas* teneriores in abdomine, utpote *inteſtinorum*, obſtruit, *Hepati* & *Lieni* infarctum minatur, *ſe-* & *excretorias* functiones ſuffiaminat, *vires* enervat, ſtatum *cachecticum* & *ædematoſum* cauſatur, moleſtas *flatulentias* provocat, *cardialgiam*, *palpitationem cordis*, *capitis* gravativam afflictionem, *tremores* membrorum, *febrem* lentam, affectus *hydropicos*, *tympaniticos* inducit, *hydropen pectoris* poſt ſe trahit (qualem caſum ex *Hiſtoria Academiæ Regiæ Scientiarum Ann. 1711. Act. Erud. Lipſ. An. 1715. Menſ. Auguſt. p. 348. de Claudio Bourdelino* Socio ejusd. Academiæ referunt & commemorant: *immodicus Potus Caffé ipſi Hydropen Pectoris adſcivit;* qualis hiſtoria etiam parallela *D. D. Præſidi* conſtat) copioſas *cruditates* in ventriculo generat, *vomitus* excedentes cauſatur, graviſſimas *cardialgias* provocat, imo ut *Williſius l. c. p. 203.* recenſet, *Coffee potatores nimii, maciſenti ſæpe numero, item paralyſi ac veneris impotentiæ obnoxii evadunt:* de qua *poſteriori* efficacia *Simon Pauli in tr. de abuſu Tabaci & Herbæ Thee p. 715.* ex *Mandelslo* teſta-

tur, quod potus Coffee apud *Perſas infrigidantem, venerem extinguentem* & *ſterilitatem* procurantem qualitatem habeat; *conf. de nocivo nimii uſus Coffee effectu Relationes Uratislav. Tentam. XXXVII. p. 251. 252.* Præterea *omnibus* ſubjectis Decoctum Coffee, *valde ſaturatum*, valde etiam *infenſum* eſt, quoniam *ventriculum* onerat & enervat, functionem *digeſtionis* impedit, ad generationem *craſſi chyli* contribuit, ipſam etiam chyli *mixtionem* peſſundat & lædit, *ſecretiones* & *excretiones* ſufflaminat, *alvum* impr. *obſtruit*, ſanguinem valde *ſpiſſum* reddit, *orgaſmos* frequentes ſanguinis provocat, *præcordiales* anguſtias, *polypos* & *palpitationes cordis*, *vertigines*, *ſenſuum in-* & *externorum torpores*, *tremores* artuum, varias ſanguinis *ſtagnationes* in interna & externa corporis regione, *ſpaſmos*, irregularem ſanguinis circuitum, *Lymphæ* depravationem, affectionem *Cachecticam*, *hypochondriacam*, modo *oppreſſionem* virium & connexam *caloris* naturalis offenſionem, modo inſolitas & valde angentes ſanguinis *ebullitiones* in fœminis Leucophlegmatiam, paſſiones hyſtericas &c. cauſatur: proinde ſub hac rerum facie, ſubjecta *colorem* naturalem amittunt & *morboſum pallidum*, *cachecticum*, lividum, chloroticum, ex *flavo pallidum* induunt, membra ſubinde *torpida* & velut *pondere* impedita & *aggravata* geſtant, quin tandem ex polypo *cordis*, aut *aliarum* partium & regionum, aut ob *nobilioris* viſceris obſtructionem, modo *tabe* & *hectica*, modo *aridura* & *contractura*, modo *apoplectico*, *paralytico* & *ſuffocativo*, modo *hydropico* & *ſimili* alio affectu vita privantur: Quando porro fabæ Coffee *nimia uſtulatione* tractantur, nimiumque toſtæ uſurpantur, *omnibus* tunc ſubjectis uſu ſuo *inſalubres* ſunt, quoniam partes *fluidas* valde *incraſſant*, *ſolidas* vero ad omi-

Digitized by Google

ominoſam *adſtrictionem* diſponunt, *ſalutares* humorum *progreſſiones* & *depurationes* ſubjugant, organa *colatoria*, præcipue *teneras membranoſas* partes *tenacius obſtruunt*, inſuperque *graviſſimas* læſiones & alterationes œconomiæ vitali afferunt: quodſi vero hæ fabæ *parum* toſtæ fuerint, tunc *multam mucilaginem* retinent, (quæ ex parte ſub *ſufficienti* crematione in forma *ſpiſſi fumi* ſecedit) hinc potus inde paratus multis *flatibus* generandis inſervit, qui pro diverſitate individuorum, aliquando colica tormina, ructus, vomitus, cardialgiam, capitis dolores, ſomnum turbulentum, ventriculi & concoctionis offenſiones, aliaque connexa pathematum ſchemata, in fœminis vero Menſium turbas & hyſtericas paſſiones excitant, aut exacerbant: Si hoc decoctum *nimis tenue* & *valde* dilutum fuerit, tunc in *multis* ſubjectis varias moleſtias in *ventriculo* & *inteſtinis* cauſatur, maxime vero *flatulentas* extenſiones, *anguſtias* præcordiales, excretionis *alvinæ* turbas & *appetitus* ac *concoctionis* perverſiones; quare pro evitandis talibus incommodis non pauci *carminativam* aquam aut Tincturam ſuperbibunt, quo *nocivum* hujus decocti effectum præcaveant; qui tamen modus ſubveniendi ſanitati *haud* proficuus eſt; ſiquidem nihilo ſecius & præcedens *copioſior diluti* Potus Coffee ingeſtio & *crebrior*, aut plane liberalior hauſtus *ſpirituoſorum* effectus ſuos in corpus ſubſtratum edunt: quantum vero commodum ſperari queat, a frequenti partium *relaxatione* & toties renovata *roboratione*, facile quisquam ratione aſſequi poterit; nam frequens talis *mutatio* cum *oppoſitis* qualitatibus œconomiæ vitali utplurimum valde infenſa & *nociva* exiſtit: Subinde potus Coffee mox *poſt*

poſtum aut *larga* copia, aut valde *ſaturatus*, aut nimis *aquoſus* ingeſtus, *concoctioni* multas affert *turbas* & ad *crudioris* chyli generationem contribuit; unde varia *morboſa* pathemata, in primis regionibus *præcipuam* ſedem tenentia, ex parte originem trahunt; quemadmodum reliquæ *maſſæ* Sanguineæ magna *intemperies* inde pariter imminet: neque etiam hujus Potus ingeſtio *veſperi* commiſſa & in *ſimilibus* qualitatibus inſtituta, admodum *utilis*, ſed multis *moleſta*, imo plane *nociva* eſt, ſiquidem non pauca ſubjecta *turbulentas noctes* huic *ſerotino* potui adſcribere ſolent, qui nunc *ventriculum* & connexas partes *ſenſibiliter* aggravat, variasque alias moleſtias creat; Quæ ſingula *generalia* detrimenta ab hoc Potu provenientia non modo multis *exemplis* & *rationibus* probari, ſed & in *hiſtorica* hac relatione reliquam *ſpecialem* demonſtrationem confirmare poſſunt.

§. V.

In hac *ſpeciali* explicatione haud nos detinent, impediunt & occæcant *communes* laudes, quæ de hoc Potu circumferuntur, ſiquidem vera etiam adſertio eſt, quam *Pomet in Hiſtoire des Drogves Part. I. Lib. 7. c. 13.* profert, quod *Decocto Coffee nunc plures, nunc minores tribuantur virtutes, prout illi, qui eodem utuntur, illud æſtimant:* quam ob rem ſubjecta ſemper juxta cauſas *naturales* & ſtatum *præternaturalem* dijudicari debent, ſi judicium juſtum ferre placet, an iisdem Potus hic *ſalubris* aut inſalubris exiſtat: *Primo* itaque loco diſpiciemus, an Potus Coffee *infantibus utilis* ſit? hac occaſione merito reprehendimus pravam illam conſuetudinem, qua mulierculæ & medici, qui harum gratiam quærunt, infantibus, quando vix, ut ajunt ovo, aut *utero* egres-

egreſſi, hunc Potum propinant, qui velut *ſemi medicamentoſus*, mox effectum haud *exacte* naturalem, ſed magis *artificialem* præſtat; unde tenelluli tales facile *vomitus*, *inflationes ventriculi*, *cardialgiam*, *oppletionem* & *oppreſſionem pectoris*, *æſtum*, *alvi occluſionem*, præmaturam *inquietudinem*, *tormina* &c. experiuntur, id quod præcipue contingit, ſi talis potus *valde ſaturatus*, aut *magna* copia, aut valde *calidus*, aut valde *tepidus*, aut plane *frigidus*, aut *debilibus* nimiumque *teneris* infantibus, aut *crebra* repetitione obtruditur & propinatur: & licet hic potus temperatis qualitatibus inſtructus, *Meconium* recens natorum abſtergere & eluere dicatur, tamen æque facile *alvum adſtringere* & *meconium* retinere poteſt & ſolet: neque porro *lactantibus* infantibus adeo *conveniens* eſt hic potus, qui facile *liberali* aut *repetita* ingeſtione *eruditates* in ventriculo, una cum *lacte congrumeſcente*, accumulare adjuvat, ſubinde ipſum ventriculum onerat & ad *vomendum* allicit; interea vero hac *anoterica* excretione, alvi *facilem* ſolutionem impedit: porro hic potus in hac ætate lubricæ, teneræ & fluidæ *lymphæ* ſuo *ſulphureo-ſalino* principio haud difficulter aliquam *intemperiem* conciliat, eandem *incraſſat*, aut *impuram* reddit, ut illius variæ *ſtagnationes*, aut *cutaneæ* diverſæ & ſingulares deſœdationes ac puſtulares efflorescentiæ, a communibus *diſcrepantes* oriantur, velut præmaturæ *purpuratæ*, aut *purpura urticata*; ad quos utrosque affectus *citius* & *certius* generandos & aſſumendos infantes hoc Potu, *liberalius* uſurpato, *efficaciſſime* diſponuntur; & quia Decoctum Coffee, tanto magis *ſaturatum* partim ſuis principiis *ſulphureo-ſalinis*, partim *vehiculo* ſuo liquido *aquoſo*, partim

calore in ſubjectis, quorum humores *ſubtiles* ac *fluidi*, *ſolidæ* etiam partes *laxiores*, ampliores & molliores ſunt, *largum* ſudorem promovet, ita in infantibus, *hiſce* qualitatibus *utplurimum* præditis, non modo humores *valde* commovet, exæſtuat & *turgeſacit*, ſed & *prodigas ſudationes* cum pravis conſectariis nimiæ humoroſæ oppletionis *capitis* ac *pectoris*, nimiæ colliquationis & *reſolutionis*, intimioris intermixtionis *excrementitiarum* ſubtilium ſubſtantiarum in *lympham* & totam Sanguinis *maſſam*, *inquinationis* horum humorum & *cohærentium* multorum *noxiorum* effectuum excitat: dum vero de hoc potu prædicatur, quod *bilis acrimoniam* corrigat, temperet & enervet, ita pro *hoc effectu* obtinendo alia *indigena* & adhuc *præſtantiora* conſtant ſubjecta, ut hoc *exotico* adeo neceſſarie *haud* indigeamus; quare hoc Potu in *Infantum* tractatione *medica* & *diæterica* opus haud habemus, ſed potius ex prædictis *certi* eſſe poſſumus, quod ipſe Infantibus adeo congruus & *ſalubris haud* exiſtat, & quod tutius ac conſultius ſit, teneras tales ætates *inſolito* & peregrino tali potui non adſueſcere, quoniam in genere *temperatiora* & *ſimpliciora* infantibus *magis* fructuoſa exiſtunt: Neque pariter hic Potus *Senili* ætati multum aut ſæpe confert, quoniam in illa *viſcera* facile *debilitantur*, *cruditates* citius colliguntur & augentur, excretiones *alvinæ* frequenter retinentur, *ſecretiones* vero tardius & *impeditius* continuantur, *humores* inde facile contaminantur, *vires* reliquæ vacillant, ita in hac ætate Potus Coffee *frequentior*, *liberalior* & *ſaturatior* ſingulos hoſce *pravos* effectus invitare, accelerare, augmentare & confirmare poteſt ac ſolet: quare Senes cum peculiari *moderamine* ac temperatura

hoc

Digitized by Google

hoc potu uti debent, ni noxium inde effectum experiri malint: hæc denique ætas *diluiorem* talem potum, cum *lactis* pauxillo mixtum, per intervalla usurpatum sine aliqua noxa perferre potest, præcipue si cum aliquo *congruo aromate* paratus fuerit, ubi additamentum *Sacchari*, quod in Senibus *alvum laxam* conservat, negligi haud debet.

§. VI.

Ratione *Sexus* manifestum est, quantam *delectationem fœminæ* de hujus Potus usu capiant, inque illo frequentem excessum & *abusum* committant, quæ ipsæ vero quia utplurimum *tenerioris* corporis, *sensibilioris* indolis & in *debilitatem* pronæ sunt, facile ea propter ab hoc potu *alterantur*; siquidem *ventriculi* & *intestinorum* imbecillitatem inde sibi conciliant, angentes *flatulentias*, in quas alioquin proclives sunt, ut & excretionis *alvinæ turbas* experiuntur; hinc in *cardialgias*, *capitis* dolores, palpitationes *cordis*, anxios sanguinis *orgasmos* incidunt; quæcunque fœminæ proinde *sedentariæ* vitæ indulgent, illæ a *liberaliori* hoc Potu omnium *salutarium* excretionum *impedimenta*, sanguinem *spissum*, caput *temulentum*, cordis *angores*, per intervalla obruentes, *Mensium anomalum* statum, *artuum languorem*, morbosam extremitatum *constrictionem*, sanguinisque ad *interiora* repressionem & consequentem *angustiam* præcordialem, cordis *tremulum* & *palpitabundum* motum, *animi deliquia*, *phlogoses* molestas experiuntur: & licet *Prosper Alpinus* de *Ægyptiacis* fœminis referat, quod hoc potu *Mensium fluxum promovere* soleant, tamen ab *hisce* fœminis ad *Germanas* non valet consequentia; siquidem *largior* & *saturatior* talis Potus multis fœminis potius Mensium processum *turbat*, impedit & *minuit*: & quid

sane

ſane familiarius eſt, quam ut ejusmodi fœminæ *indies*, aut ſimul *copioſe* hoc Potu, præc. *ſaturato* utentes, ſanguinem *valde exæſtuent*, *ſudorem impetuoſe* urgeant, (quem proinde den Coffee-Schweiß nominant & ſatis venerabunde de eodem judicant) *alvinam* excretionem pervertant, ac ita ex primis viis multas impuras *bilioſo-acidas* ſubſtantias in *maſſam ſanguineam* rapiant, in hac laudabilem & tenuem *lymphan* inquinent, hanc *intemperiem* principiis hujus Potus, largius ingeſti, accelerent & augmentent, adeoque facili negotio intra brevem temporis ambitum affectum illum, hodienum ſatis notum, videlicet *Purpuram* acquirant, qui utplurimum talibus fœminis, Potum Coffee *frequentius* haurientibus, familiaris eſt: hinc hujus Purpurati affectus *geneſis* multum debet *huic* Potui: etenim ipſum hoc miaſma *Purpuræ* volatile, *vaporoſum* Sulphureo-Salinum eſt, id quod *odor ſudoris*, largius in Purpuratis effluentis, teſtatur: quoniam itaque *eadem* principia magna copia fabis Coffee inexiſtunt, ita per illa *lympha* fœminarum facile *inquinatur*, imprimis ſi hic potus *magna* copia Maſſæ ſanguineæ intermixtus, in hac *potentes orgaſmos* cauſatur, ſub quibus hæc principia *intimius* lymphæ inſinuantur & hanc *ſpecifica* illa purpurata intemperie depravant: quodſi itaque ob inſufficientem *alvi* & *Menſium* ſucceſſum *pravæ* & mixtioni *adverſæ* ſubſtantiæ in corpore augeantur, tunc inquinamentum illud *purpuratum* exinde multum & magnum ſuſcipit *ſupplementum*, ut *totus* affectus *purpuratus deterioris* qualitatis evadat: ex hac ratione & demonſtratione facile liquet, quomodo *artificiali* modo & imitatione Purpura *provocari* queat, ſi modo fœminæ præc. *indulgentius* & *delicatius*

Digitized by Google

tius viventes, hunc Potum *frequenter* assumunt & vel in *lectis*, vel locis *calefactis*, vel alibi *sæpius sudant*, huicque sudori indulgent (wann sie ihren Coffee-Schweiß mit guter Zärtlichkeit und Gemächligkeit abwarten, daß sie kein unsanfte Windgen angehe, man auch im Zimmer mit geschwinden hin- und hergehen keinen Wind mache, sondern alles μετὰ πολλῆς θαῤῥαλέας, mit vielen Ovänckeln, Verzärtelen und Gemächligkeit zugehe) inde eveniet, ut fœminæ antea a purpura *liberæ*, nunc *largo* apparatu cum eadem *inficiantur* & si hoc affectu *laborant*, cum hoc Potu *non* leventur, sed *magis* alterentur, unde miasma purpuratum plus *nutritur* & augetur, *sudores* vero & *lipothymiæ* invitantur, totum malum subinde *confirmatur* & exacerbatur: ab hoc Potu itaque *fœminæ* maxime *Purpurato* inquinamento obnoxiæ redduntur, quæ copiosiori *lympha* & hac quidem in *sua mixtione* valde *tenera* & *laxa* pollent, cui deinde ab ejusmodi sulphureo-salinis principiis *talis* labes & *intemperies* accersitur: idem etiam contingit, in subjectis *masculini* Sexus, quæ quoad *hanc* constitutionem corporis *molliorem* & *largiori* ac *pinguiori* lympha imprægnatam, quasi *effœminata* sunt, quæ æque ab hoc Potu sub *prædictis* circumstantiis *Purpuratum* hunc morbum sibi contrahunt: & quæso! in quibus locis, ubi nunc *Purpura* floret, *antehac* hic affectus subjecta invasit, ubi *nondum* usus *hujus* Potus increbuit? ubi quæso hæc Purpura *plus* affligit, quam in talibus locis, ubi *hic potus* multum usurpatur? ubi quæso hæc Purpura *minus frequenter* homines corripit, ac ubi *minus* hic Potus *in usum* trahitur? quibus circumstantiis collectis & rite ponderatis facile veritas eluceſcet, quod Potus *Coffee* multum hactenus contulerit

ad *Purpuram generandam*, augendam, confirmandam & exacerbandam: quare *male* etiam illi agunt, qui *Purpuratis* vel *extra* affectum, vel *sub* eodem hujus Potus usum *prompte* & *facile* concedunt: nos potius multis *rationibus* & *observationibus* convicti, adstruimus & defendimus, quod ad *Praeservandam Purpuram* aut *abstinentia* a Potu Coffee, aut *parcior* ejus usus requiratur: quod vero non omnes *strenui* hujus Decocti Potatores hac Purpura laborent, *firmiori* corporis constitutioni, utpote lymphae non tam *copiosae*, *laxae* & *pingui*, fibris etiam non tam *mollioribus* & *laxioribus*, sed paulo firmioribus, haec *inquinamenta*, a fabis Coffee provenientia, *efficacius*, *maturius* & *sufficientius* abstergentibus & ad secretionem ac *excretionem prompte* & tempestive promoventibus, aliisque salutaribus corporis *depurationibus* ac *evacuationibus* tribuendum est.

§. VII.

Secundum *Temperamenti* discquisitionem prae reliquis sic dicti *Phlegmatici* Temperamenti homines & qui de hoc participant, *melius* hunc Potum perferre possunt: vicissim vero *Melancholici* temperamenti hominibus idem potus *agre* conducit, quorum plurimi *pessime* illum perferunt, sive *dilutior*, sive *saturior* fuerit; enim vero ab hoc potu experiuntur *angores* gravativos in *ventriculo*, *inflationem* molestam *intestinorum*, *alvi* & *urinae* obstructionem, valde angustantem *ebullitionem* sanguinis in *vasis* suis, anxietatem *praecordiorum*, *temulentum* gravativum Sensum in *capite*, *cordis* palpitationem, *tremorem* & *languorem* in membris, ſich oefters zittern de (Glieder, *vertiginosam* perturbationem, *flatulentiam* molestam, *obscuritatem* oculorum

&

& viſus, *appetitus* corruptionem, difficilem *concoctionem*, anxias *phlogoſes*, difficilem *reſpirationem*, turbulentum *ſomnum*, *phantaſias* terribiles *nocturnas* & *plura* alia moleſta & ſuſpecta pathemata; hinc conſitentur, der Thee bekomme ihnen beſſer, als der Coffee: Præterea temperamenti *Cholerici* & *Sanguinei* homines *ſingulari moderatione* hoc decocto uti debent, imprimis ſi de *tali* temperamento *multum* participent; quodſi enim hoc potu *frequentius* & *largius* utantur, facile inde *ſuſpectas* maſſæ ſanguineæ *ebullitiones* experiuntur, quæ diverſis *ſiniſtris* conſecutionibus anſam præbent; quam ob rem talibus ſubjectis non niſi *dilutior* & quoad reliquas, *quantitatem* ac *qualitatem* concernentes, conditiones *temperatior* ordinandus erit potus, ni *contraria* uſurpandi ratione *noxam* aliquam afferat: unde horum temperamentorum ſubjectis potus hic & *ſalubris* & *noxius* eſſe poteſt: eſt etiam a talibus ſubjectis *modus* ſervandus, tanto magis ſi *Diætæ* lautæ, *ſpirituoſæ* & vinoſæ dedita fuerint, cum qua temperatior & *dilutior* talis potus *plus*, quam *ſaturatior* congruit; ſiquidem *ſubtilior*, floridior, *volatilior* & in *orgaſticas* commotiones pronior Sanguis a *largioribus* illis principiis *oleoſis*, ſulphureis, *vaporoſis*, volatilibus, huic Potui inexiſtentibus, *velut* inflammatur & in *vehementiores* commotiones & *expanſiones* conjicitur; quamvis *moderatior* hujus Decocti *dilutioris* ingeſtio *magis ſalubris* talibus ſubjectis exiſtat: Quicunque etiam homines quoad *Diætam* cibis *craſſis*, *duris* & chylum *ſpiſſum* præbentibus, inſuper etiam potu cereviſiario *craſſo*, valde *ſaturato* & lupulato utuntur, aut etiam multa *acida*, *frigida*, aliaque *incraſſantia* ingerunt, aut plane ſubinde *ſedentariæ* vitæ

dediti sunt, illis hic potus *frequentiori* assumptione, aut perquam *saturatus* magis *nocivus* est, quia humores jam in *spissiorem* consistentiam proni, ex hoc potu multas *terrestres* & incrassantes partes in se recipiunt, indeque in *morbosam spissitudinem* conjiciuntur, inque illa confirmantur, unde varii affectus & effectus, a *spissitudine* sanguinis pendentes, oriuntur, velut *stagnationes* in *diversis* corporis regionibus ac locis, *distensiones* vasorum, aliarumque partium, *angustationes*, *spasmi*, concrementa *polyposa*, viscerum *infarctus*, *se-* & *excretionum* imminutiones ac perturbationes, variaque alia *morbosarum* afflictionum *specimina:* Quicunque homines *victu* & *potu* ordinario utuntur *valde nutriente* & simul *pleno*, insuper etiam multum *otiis* & *desidiæ* indulgent, illis *frequens* hujus Decocti, imprimis *saturati*, usus æque *incommodus*, aut plane *nocivus* evadit, quoniam *ventriculum* cibis usitatius oppletum & *cruditatibus* oneratum magis *aggravat*, spissas ac *terrestres* humorum partes magis auget, insuperque facile *morbosam* humorum *crassitiem* conciliat & accelerat, præc. vero *alvi* & *urinæ* excretionem impedit & ad coacervationem *cruditatum* & *impuritatum* multum contribuit: Quicunque homines *eminenter* sunt *Plethorici*, illi a *liberali* & *saturato* potu hujus Decocti abstineant, ne ab eodem aut suspectas *expansiones* & nimias commotiones, aut pravas *inspissationes* experiantur, unde mox in graviores & *acerbiores morbosas* calamitates conjiciuntur; Quicunque jam actu *magna* humorum *spissitudine* laborant, illi aut *penitus* ab hoc potu abstineant, aut *modicam* illius quantitatem hauriant, servata insuper *cautela*, ne admodum *saturatus* sit: ast quoniam pro *diluendo* & *attenuando* sanguine se-

curio-

curiora & *præstantiora* constant auxilia, ita in hac necessitate eodem potu commode carere possumus.

§. VIII.

Præter has circumstantias & animadversiones adhuc *plures* occurrunt, quæ hujus Decocti usum aut *dissuadent*, aut *circumspecte* admittendum, commendant: adeoque porro notandum est, quod in subjectis *strictioris* & *siccioris* habitus, quorum sanguis etiam *viscidus* est, hic potus magis *obsit*, quam prosit; huc quadrant verba *Zornii in sua Botanologia Medica p. 135. sub tit. de Bon Arbore: Macilentis temperamenti cholerici & melancholici personis, hic potus haud bene convenit, quæ simul acrem & velut adustum sanguinem habent, quia aliquatenus exsiccat & & adstringit:* quo loco author hic provocat ad Consensum *Willisii* & *Bohnii* in locis citat, ut & *Muralti in Hippocr. Helv. p. 211.* testimonium *Willisii* ultimis verbis *Pharmac. ration. Part. I. p. 204.* hujus sunt tenoris: *qui graciles & temperamenti biliosi & melancholici sunt, sanguinem aut retorridum, cerebrum calidius atque spiritus animales nimis incitatos atque irrequietos habent, a potu isto prorsus abstinere debent, utpote qui tum spiritus, tum humores magis pervertit, & functionibus quibusvis obeundis inhabiles prorsus simulque impares reddit: observavi enim multos spirituum copia haud satis uberi præditos, ac insuper Cephalalgiæ, vertigini, palpitationi cordis, artuum tremori aut stupori obnoxios, a potu Coffee illico deterius habuisse quoad istos affectus & statim in toto corpore languorem insolitum persensisse:* quæ ultima verba etiam *supra* a nobis allegata prostant, quæ vero ad totum præsentem *contextum* spectant: Quicunque porro magna *debilita-*

te ventriculi laborant, illis hujus Potus *spissioris crebra & larga* ingestio magis *præjudiciosa*, quam fructuosa est, quoniam ipse *copiosis terrestribus* suis ac *mucilaginosis* partibus ventriculum *onerat*, *cruditates* auget & præsentem *debilitatem* conservat; ob id juxta prædictum *Bohnii* elenchum in usum venit, ut post hujus potus ingestionem pro *ventriculo roborando*, *spirituosa carminctiva* superbibantur: Quicunque frequenti *adstrictione* & *ficcitate alvi* laborant, illis hic potus *inutilis* est, quia alvum *fluidam* quadantenus *exsiccat*, cœterum etiam facile *alvi occlusionem* causatur; quam ob rem illius utilitates sub congruo usu in *diarrhœa*, *dysenteria* & *biliosis* ac *acribus*, aliis alvi *fluxibus* observantur; dum vero hic potus ad *retinendam* excretionem *alvinam* inservit, facile subinde *alias* molestias & *morbosas* afflictiones invitat, quæ *abdomen*, *pectus* & *caput* afficiunt & *diversis* speciminibus sese produnt: Quicunque in *Melancholiam hypochondriacam* admodum inclinant, illi ab hoc potu sollicite desistere debent, quia affectum hunc nutrit & *exacerbat*; unde pathemata *angustatoria* & *vertiginosa*, turbulentus somnus, *insomnia terribilia* magis increbescunt & reliqua *connexa* morbosa pathemata plus augescunt: Quicunque *salutares* & *promptas* excretiones *sanguinis periodicas* habent, præcipue *hæmorrhoidales*, illi a *frequenti* usu *saturationis* hujus potus abstinent, ne ab hoc successus talium Hæmorrhagiarum *impediatur* & *minuatur*, neve propterea variæ turbæ, aut *anomalia* invitentur: quam ob rem illi *haud rite*, recte & *perite* procedunt, qui *Puerperis* magnis haustibus, aut *ordinarie* hunc potum, propinant, præcipue si *spissior* fuerit; unde ob *varias* rationes in *Lochiorum* eædem turbas incidunt, imprimis

si

si fœminæ fuerint *plethoricæ* & *spissiori* sanguine præditæ, quæ ab hoc potu alvum *ficciorem* & *strictiorem* obtinent, quæ structura, una *uterina* loca *simili* effectu *in consensum* trahit; hinc Lochia imminuuntur & quia idem potus sanguinem *valde commovet*, ea propter facile suspectæ *stagnationes* in locis & vicinitatibus *uterinis* generantur, quæ cum acerbissimis *spasmis* complicantur, inde *colicæ hystericæ* oriuntur: quid quod facile porro *febrilis* motus accenditur, aut plane *ominosa* & funesta *Purpura* generatur, ob id omnibus *Puerperis*, nisi de *Phlegmatico* temperamento participent, magna cum circumspectione hic potus concedi, *multis* vero magis subtrahi, omnium minime Puerperis *indiscreto* judicio & *elogio* commendari debet; quando enim hoc decoctum sanguinem *intensius* commovet, partium vero *structuræ* inferendæ in tam *sensibilibus* subjectis inservit, tunc ab hisce effectibus, *simul* contingentibus, nihil boni sperari & promitti potest: inde etiam est, cur fœminæ huic potui addictæ, quando *Puerperæ* evadunt, utplurimum *Purpura* corripiantur.

§. IX.

Quando porro quædam Subjecta in affectus *hypochondriacos*, *splenèticos*, in obstructiones *Hepatis*, *Splenis* & *glandularum* subtiliorum inclinant, tunc potu hoc *parcius* uti debent, ni ipse, *contrario* modo ingestus, *affectas* partes magis obruat, *obstruat* & enervet: quam ob rem sub usu *temperato dilutioris* hujus decocti in *prædictis* affectibus *moderate mobile* vitæ genus combinari debet, quo hic Potus *efficacius penetret* & *diluentem* atque *resolventem*, nec non *excretiones* promoventem virtutem magis exserat: quodsi enim particulas suas *terrestres mucilaginosas*

in

in primis regionibus, *oleoso-salinas* volatiles vero in *humoribus* relinquat, tunc diversos *contrarios* & *nocivos* effectus perficiet, videlicet majores & *acerbiores* humorum *stagnationes, incrassationes*, partium vicissim *distensiones*, oppletiones & *enervationes*, quales effectus in prædictis affectibus magis *noxii* sunt: Subinde etiam hominibus in *phthisin* aut *Hecticam* inclinantibus, tanto magis diris talibus morbis *oppressis*, haud conducit, nam *debilitata* alia corpora vel *nimiam* ejus *humiditatem*, vel copiosam *terrestreitatem* diu tolerare, aut sufficienter subjugare & evacuare haud possunt, unde ab iisdem substantiis *magis enervantur*, reliqua vero oleosa, *sulphurea* & *salina* volatilia hujus decocti principia sanguinem facile *nimiumque* commovent, *anxium æstum* & *sudorem*, in quem alias tales patientes *valde proclives* sunt, excitant, adeoque iterum hosce affectus magis *exacerbant*, quam *sublevant*: interim tamen in affectibus *Cachecticis* & *Hydropicis* hic potus, *modice* usurpatus, *melioris* utilitatis est: sed quia hoc themate non *virtutes* hujus Potus, *toties* decantatas, repetere & recoquere, sed *sinistros* ejusdem effectus recensere placet, ita *aliorsum digredi* haud possumus: Quicunque Catarrhis fixis, *tenacibus*, *viscidis* & ægrius fluentibus vexantur, *valde saturato* & simul *copioso* hoc potu ne utantur, quoniam ipse tales Catarrhos *immobiliores* reddit, quamvis in *temperate fluida* constitutus ille potus & *modice* ac cum leni *regimine* assumptus in *quibusvis Catarrhis* non exiguam *opem* afferat: Communiter etiam hoc decoctum adversus *nimiam obesitatem* laudatur, hinc *Willisius* & *Zornius* testantur, quod *macilentiam* conciliet; ast in hoc elogio iterum cautela observan-

Digitized by Google

vanda eſt, ne cum *lacte* bibatur, neve *nimis ſaturatum* ſorbeatur, alias illius vis *reſolvens infringitur* & alii ſiniſtri effectus conjunguntur: In *Febribus* ex commendatione *Bontekoe* præc. *cap. XI. p. 91.* tr. *de uſu & viribus decocti Coffee* ad *intermittentes* laudatur; aſt iterum quoad ejus ordinationem *prudentiâ* opus eſt: nam in ſubjectis *calidis* valde *calefactus* & *ſaturatus* hic potus *calorem* febrilem admodum *auget*, angentem *oppletionem*, aut plane *nimiam* ſudationem cauſatur, unde *cujuslibet* Febris ſchemati non exigua *offenſio* procuratur: interim ſub *perita* artificis manu in *congruis* ſubjectis & *tempore* convenienti *utiles* etiam effectus conciliat; ſub *æſtu* verò illum potum ingurgitare, conſultum minus eſt: Quid Potus hic efficiat in *allevanda*, aut *enervanda* virtute *generatrice* pauciſſimis indicabimus; quando videlicet hoc decoctum ſub certis circumſtantiis & in certis *individuis* effectum habet *exſiccantem*, *adſtringentem*, *lympham* laudabilem *incraſſantem* & *depravantem*, negotium *Menſtruum turbantem*, multiplices *ſtagnationes* humorum in abdomine provocantem, reliquas *ordinarias* excretiones *pervertentem* & minuentem, tunc huic negotio *Generationis*, *Conceptionis* & *geſtationis* utique infenſum & nocivum eſt, quemadmodum in obſervatione medica exempla haud deſunt, quæ ſatis manifeſte hanc adſertionem comprobant, quod videlicet nonnulla ſubjecta cum *abuſiva* hujus potus ingeſtione vires ſuas *enervaverint* & ad *generationem inepta* ſe redd derint: ubi fabuloſa illa adſertio, quod hic potus *Spiritus roboret* & reficiat, haud appoſite ad hunc caſum applicari poteſt: Ad arcendam & leniendam porro *Ebrietatem* multis enconiis hoc decoctum laudatur; quan-

do vero inebriatio a *mero* provenit, ſubjecta etiam *calidi* valde temperamenti ſunt, quæ *humores* admodum *ſubtiles* & in *orgaſticam* commotionem pronas poſſident & ſubinde hunc Potum in *valde ſaturata* conſiſtentia præparatum *liberalius* ingerunt, tunc illius effectus in *ebrietate* potius *nocivus* eſt, quoniam cum præjudicio ſanguinem *fortius* commovet ac *impellit*, adeoque ad connexos alios *pravos* effectus, præcipue *congeſtorios*, anſam præbet: Laudatur porro hic Potus ad *Capitis dolores* & *Vertiginem;* quæ laus tamen haud *promiſcue* accipienda, nam teſte experientia & referente *Williſio*, loco ſupra citato, aliquando hic potus hos affectus *augmentat*, præcipue quando aut a *nimia craſſitie*, aut *nimia ſubtilitate* ſanguinis, aut etiam a *ventriculi* magna *imbecillitate* proveniunt; haud enim veritati conſona eſt *Bontekoe* ſententia, quod hic potus modo *calefacientem*, modo *refrigerantem* efficaciam habeat; ex quo *falſo* ſuppoſito, author hic eundem Potum *ſine diſcrimine* in *calidis* & *frigidis* affectibus commendat; in quo elogio, ſi *verum* illud eſſet, *parallelam* virtutem cum ſpiritus ardentis uſu, inter Polonos *æſtivo* tempore contra *ardorem* & fervorem tempeſtatis, *hyemali* vero contra *frigus intenſius* recepto, haberet; hinc mulierculæ, præcipue quando ſublimius ſapiunt, hoc potu Coffee *æſtivo* tempore contra *æſtum* & *hyberno* contra *frigus* utuntur.

§. X.

Et quæ non aliæ laudes huic Decocto adſcribuntur! quare modo *flatulentiam arcere* debet; aſt in *variis* ſubjectis eandem *generat*, impr. quæ alias *ſiccioris* & *ſtrictioris* alvi ſunt: aliquando ſanguinem *diluere*

Digitized by Google

re & *reſolvere* debet ; at tamen *aſſidui* hujus decocti potatores ſanguinem, qui ex *vena ſecta* effluit, *obſcuriorem* & *graviorem* conſpectui & explorationi præbent; interdum ſanguinis *acrimoniam* corrigere debet, quam tamen pro *varietate* circumſtantiarum *aliquando auget*, adeoque *impurum* ſanguinem reddit, dum non modo aliquando neceſſarias *excretiones* turbat & impedit, indeque afficit, ut copioſiores *excrementitiæ* ſubſtantiæ maſſæ ſanguineæ intermiſceantur, ſed & quandoque ſub *orgaſtica* ſanguinis commotione ad geneſin novarum *impuritatum* & *intimiorem* harum commixtionem cum humoribus contribuit &c. &c. hinc *ſcabioſi* æque ac *Purpurati* a *liberali* uſu *ſpiſſioris* hujus potus *evidentia* nanciſcuntur *nocumenta:* Ad affectus *ſpaſticos*, *Arthriticos*, *Podagricos* magnis laudatur & commendatur titulis; ni vero *legitime* præparatus & dilutus hic potus, *juſta* quantitate ac *methodo* adhibeatur, *contrarios* edit effectus, uti exempla nobis conſtant, quod ab *incongruo* illius uſu in talibus affectibus, *anguſtiæ præcordiales*, *vomitus*, *flatulentia* moleſta & *colica* ortum traxerint: Quam ob rem *nulla* de hoc decocto prædicari poteſt virtus, quæ non *contrariantem* habeat *rationem* & *obſervationem:* quare *prudens* & *peritus* illius uſus *non* rejicitur, *communis* vero abuſus, qui cum eodem committitur, merito *abrogatur:* Fruſtra itaque illi agunt, qui partim ad *præſervandos*, partim ad *curandos* & ſublevandos morbos hunc Potum velut ſacram arripiunt anchoram & *plus* de eodem ſperant & *promittunt*, quam *obtinent:* Et quid de illis judicemus, qui hoc Decoctum, cum *Lacte* mixtum, magnis extollunt

laudibus, quorum anteſignanus iterum *Bontekoe* eſt, qui in *tract. cit. cap. IX. p. 85. ſeq.* eximia de eodem profert encomia: multis ad *palatum* inſervit, dum gulam & appetitum lenit ac demulcet; neque tamen *medicamentoſis* viribus caret, quare iterum artificioſam & *peritam* ordinationem requirit: in multis vero viciſſim *ſubjectis* ac *caſibus* ſperatam virtutem haud præſtat, ſed potius varias *moleſtias* creat; præcipue ſi illud Decoctum *ſaturatum* & multa quantitas *craſſioris* lactis intermixta fuerit: quare *duæ* partes *dilutioris* decocti Coffee cum *aqua* parati, & *una* pars *liquidioris* & temperatioris Lactis majorem *utilitatem* præbebunt, & ſi talis miſcela *modica* ingeritur quantitate, ventriculum *haud onerat;* alias vero ſi in *ventriculo* multæ *cruditates* hærent, præcipue *viſcidæ*, *bilioſæ*, *acidæ*, tunc talis potus facile hanc ſaburram *perverſo* motu *fermentativo* excitat, multaque incommoda provocat: quid quod innotuere exempla, ubi ſubjecta crebriori *iracundiæ* dedita, a tali *ſpiſſiori* decocto, *largius* cum lacte remixto, *colicas* paſſiones ſubierunt; aut ſi in *phthiſicis* & *hecticis* adhibitum fuit, acerbiores *oppreſſiones* & *mucidas* oppletiones pectoris provocavit: quando *multa* colluvies *bilioſa* in ventriculo & inteſtino duodeno hæret, tunc hoc decoctum *ſine* lacte, ſi *tenuius* fuerit, *plus* proficit, *cum lacte* vero *magis officit:* in reliqua *viſcida* pulmonum oppletione hoc decoctum *ſæpius* uſurpatum, tanto magis ſi *ſpiſſius* fuerit, non proficuum, ſed *infenſum* eſt: quæ cautelæ etiam obſervandæ ſunt, ſi in partibus abdominis *glanduloſis* & *vaſculoſis* intricatæ *ſtagnationes*, aut ominoſi *infarctus* adſunt: neque etiam *promiſue* ſanis hominibus

minibus *quotidianus* hujus *lactei* Decocti uſus concedi poteſt, ne *cruditates* inde coacerventur, neve reliqua *diæta* turbetur, ac *ſanguis* ad ſuſpectam *ſpiſſitudinem* promoveatur, manet interim etiam huic mixto Potui ſub *juſto* uſu ſua laus; ſuffecerit pro thematis noſtri nervo indicaſſe, quod ſub certis circumſtantiis ipſe etiam *inſalubris* eſſe queat ſoleatque: Supra dictum fuit, quod Decoctum Coffee, *communi* præparatione largius hauſtum, ad *Paralyſin* contribuat, quod adſertum ex *Willifii* teſtimonio allegavimus; nec deſunt illius moniti ſatis ſolidæ & perſpicuæ *rationes* & *obſervationes:* etenim jam uberrimis exemplis conſtat, quod hic Potus, præc. admodum *ſaturatus frequenter* ingeſtus, *tremorem* & *torporem* membrorum afferat, quos effectus cauſatur oleoſum vaporoſum *anodynum* ſulphur, crematis talibus fabis inexiſtens; id quod non modo *congruo* uſu in & externe uſurpatum *dolores ſedat*, ſed & *fibris motricibus* ſub aliis circumſtantiis *laxitatem* & aliqualem *atoniam* conciliat, unde ille *tremor*, languor & torpor oriuntur: ob hanc rationem hic potus nonnullis ſubjectis ad *placidiorem* ſomnum anſam præbet; quando proinde ex *incongruo* illius decocti uſu *humores* in *craſi* & *conſiſtentia* alterantur, ac ſalutares *excretiones* turbantur & imminuuntur, haud difficulter ex ſingulis inimicis operationibus in certis ſubjectis, caſibus & circumſtantiis *paralytici* conſequentes morbi generari & demonſtrari poſſunt: ex *ſimili* animadverſione fluit annotatio, quod in certis ſubjectis, quæ præcipue multum de *melancholico* temperamento participant, velut *Melancholico-Sanguineis*, *Melancholico-Cholericis*, hic potus in

ſaturatoſ conſiſtentia *largiter* aſſumptus ad *Apoplecticos* & *Hemiplecticos* affectus diſponat, præcipue ſi hæc ſubjecta ſubinde *Diæta craſſa* & *plena*, *pauco* vero *potu* utuntur, ac una *ſedentariæ* vitæ & variis *animi pathematibus* dedita fuerint, inde potus ille *humores* magis *incraſſat*, *excretiones* ſalutares *impedit* & turbat, *cerebrum enervat*, *motus torpefacit*, adeoque prædicta *defectiva* motuum vitia cauſatur: Præter hæc omnia *experientia* teſtatur, quod *nimius* hujus Potus uſus etiam *externum colorem* hominum immutet, dum in *Fœminis*, ut in præcedentibus monitum fuit, *cachecticum* ſtatum & colorem *pallidum*, lividum, chloroticum, in *Maribus* vero *fuſcum*, *punicum*, *luridum* cauſatur: quid quod obſervatio teſtatur, quod *largus* & *frequens* hujus Potus uſus, dentibus *nocivus* exiſtat, (id quod etiam *Zornius* teſtatur loc. cit.) quos *denigrat* & ad faciliorem *corruptionem* & *fracturam* qualificat ac diſponit, tanto citius & certius, ſi *multum* Sacchari ſimul aſſumitur & *tabaci fumus* conjungitur: ex quibus omnibus nunc *aliquatenus* inclareſcit, *quando* & *qualia* nocumenta Potus Coffee afferat: Subſiſtimus in hac ſuccincta tractatione, DEOque Benigniſſimo devotiſſimas agimus gratias, pro præſtito ſuo adjutorio; quem ſubinde rogamus, quo reliquos noſtros labores & conatus exoptato beet ſucceſſu & ſalutari coronet

F I N E.

Gedr-

Gelehrter Hertzens-Freund! was iſt doch Dein Beginnen?
Geliebter Jonathan! wo geht die Neigung hin?
Rühmt oder tadelt man, daß Du Apollens Zinnen
Recht unvermuthet ſuchſt in Deinem Geiſt und Sinn?
Ja, daß Du nunmehr wilt vor andern Ruhm erwerben,
Und dem gelehrten Reich Dich einverleibet ſeh'n:
Mit andern neben Dir den Ehren Huth ererben:
Nach gröſter Würde flieh'n, und gäntzlich von uns geh'n?
Man hat ja ſonſt an Dir dergleichen nicht verſpühret,
Da Du geſchickt genug hierzu geweſen biſt.
Allein ich mercke ſchon, woher Dein Vorſatz rühret:
Treibt Dich nicht dazu an die ſonderbahre Liſt,
Nachdem Du bey Dir ſelbſt mit allem Recht befunden,
Man müſſe ſeinem Fleiß, den doch ein jeder kennt,
Nicht ohne Früchte ſeh'n, und dazu ſeyn verbunden,
Auf daß man ſich mit Ruhm Apollens Diener nenn't.
Halt'! ich errathe was, ich hab' es recht getroffen,
Nachdem Du öffentlich jetzt promoviren wilt;
Auch wider allem Schein, ja wider alles Hoffen
Nunmehr viel Neider-Gifft mit einmahl gantz geſtillt,
Leb' alſo jederzeit bey ſtetigem Vergnügen!
Ich wünſche, daß viel Glück und Seegen bey Dir ſey:
Leb' wohl! ſo wirſt Du auch in mehren Dingen ſiegen,
Nur bleibe mir, wie ich, bis in den Tod getreu.

Dieſe wenige Zeilen hat ein aufrichtiger Freund zum ſteten Andencken verpflichteſter maſſen hieher ſetzen wollen.

Der ſich nennet

J. C. Latop,
LL. Cult.

Wo Tugend und Verstand sich mit dem Fleiße paaren,
Wo zur Erfahrung sich Geschicklichkeit gesellt,
Und wo die Redlichkeit sich nur verbunden hält,
Im Dienst des Nechsten nie die gröste Müh zu sparen,
Da spielt der Weißheit Gold im lichten Glantz hervor
Und öffnet dem Glück und Seegen Thür und Thor.

Hoch-Edler! wer Dich kennt, der wird mit mir bekennen,
Daß dieser Haupt-Zweck sich in gar besondern Grad
In Deinen Studiis } bereits gezeiget hat;
In allen Deinem Thun }
Man müsse GOtt zum Preiß, dem Nechsten dienen können.
Man kan von weitem schon mit gutem Grunde sehn,
Was künfftig vielen wird zu Nutz und Trost geschehn.

Die Tugend will deßhalb den edlen Fleiß belohnen
Und ziert das kluge Haupt heut mit dem Doctor-Hut,
Doch diß ists nicht allein, worinnen sie beruht;
Sie schenckt drey Königreich { und lohnet }
Ihr dreyfach Königreich { belohnet } gar mit Cronen,
Ich wünsche Glück dazu; GOtt segne Deinen Stand,
Und führe Dich vergnügt zurück ins Vaterland.

Hiermit solte dem Herrn Doct. über die wohlverdiente *Promotion* seine Freude bezeugen, und allen Göttlichen Seegen schuldigst und hertzlich anwünschen Einer von

Dessel̃en

verpflichtesten Dienern

J. C. U.